

Nowe stanowisko *Rhododendron luteum* (Ericaceae) w Kotlinie Sandomierskiej (południowo-wschodnia Polska)

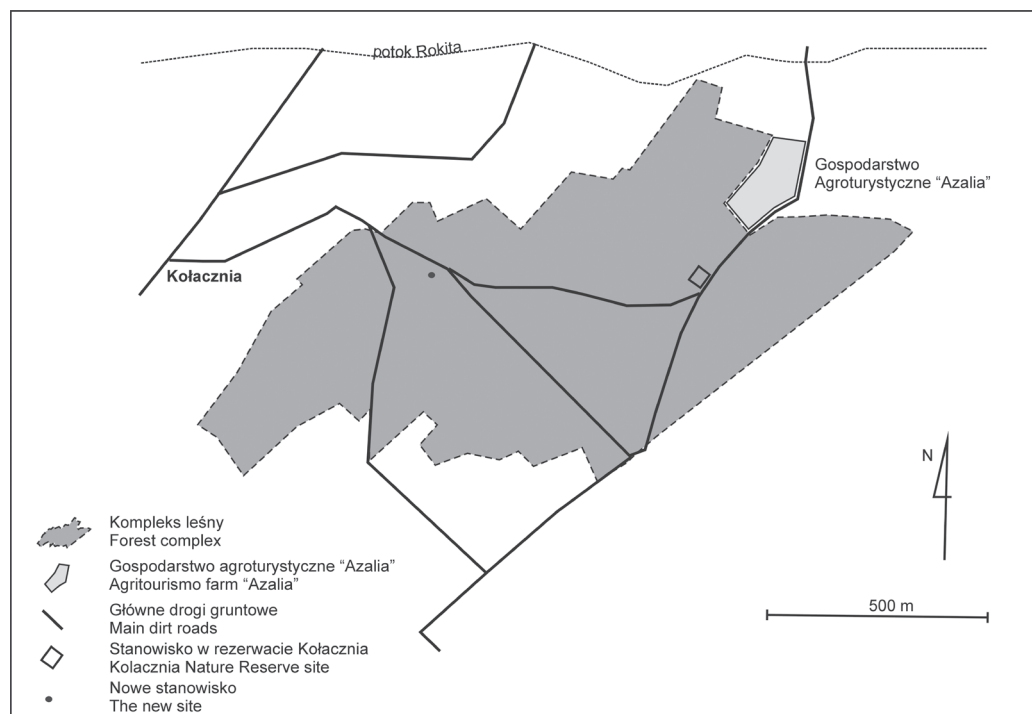
Rhododendron luteum Sweet (= *Azalea pontica* L., *Rhododendron flavum* G. Don) (różanecznik żółty, azalia pontyjska, zielina) (MIREK i in. 2002) przynależy do podelementu pontyjsko-pannońskiego rodzimej flory (ZAJĄC & ZAJĄC 2009). Jego zasięg ogólny obejmuje Kaukaz i Góry Pontyjskie w Anatolii oraz rozproszone stanowiska, głównie na południowo-wschodnim Polesiu i na wschodnim Wołyniu oraz na południowo-wschodnim przedpolu Alp (PIĘKOŚ-MIRKOWA & MIREK 2003; POPOWA 2010). Szczególnie interesujące są, izolowane i odległe od zwartych płatów zasięgowych, stanowiska we wschodnich Alpach i w Słowenii. Ich pochodzenie długo było przedmiotem dyskusji, jednak ostatecznie przeważał pogląd o ich naturalnym pochodzeniu. Opinia ta dotyczy również stanowiska w Kotlinie Sandomierskiej (SYCHOWA 1962). Tak szerokie współczesne rozprzestrzenienie różaneczніка żółtego, jak również znalezienie jego nasion w osadach plioceńskich koło Czorsztyna pozwala przypuszczać, że występował on w przeszłości także w całych Karpatach (SZAFER 1954), a obecne stanowiska w Kotlinie Sandomierskiej mają charakter reliktowy.

Jedyne, dotąd znane, stanowisko azalii pontyjskiej w Polsce znajduje się w pochodzącym z nasadzenia kompleksie leśnym w miejscowości Kołacznia koło Woli Żarczyckiej w Kotlinie Sandomierskiej. O pochodzeniu drzewostanu świadczy fotografia wykonana w pierwszej połowie XX w., przedstawiająca bezdrzewne kępy zarośli *Rhododendron luteum*

(SZAFER 1972). Stanowisko obejmuje niewielką wydmę i skraj sąsiadującej, podmokłej olszyny. Zostało ono odkryte w 1909 r. przez miejscowego nauczyciela Jędrzejewskiego i opisane po raz pierwszy przez RACIBORSKIEGO (1909). Ze względu na swój unikatowy, w naszej florze, charakter, a także atrakcyjny wygląd kwitnących osobników, azalia pontyjska stała się gatunkiem budzącym duże zainteresowanie polskich botaników. Kolejne kontrole stanu jej populacji dowodziły, że wśród wielu innych zagrożeń, najistotniejszym staje się brak nowych osobników generatywnych (SZKUDLARZ 1995; ZARZYCKI 2001). Jedyne krajowe stanowiska różanecznika żółtego zostało w 1948 r. uznane za zabytek przyrody. Dla jego ochrony ustanowiono w 1957 r. rezerwat pod nazwą „Kołacznia”, a w 2008 r. utworzono obszar sieci Natura 2000 PLH180006 Kołacznia.

Na innych stanowiskach, położonych w różnej odległości od rezerwatu „Kołacznia” ale zawsze w obrębie tego samego kompleksu leśnego, azalia pontyjska była znajdowana kilkakrotnie. Jedno z takich miejsc zostało wskazane w 2011 r. przez mieszkańców bliskiego sąsiedztwa tego kompleksu (Sarzyński S. i Sarzyński P. – inf. ustna). Położone jest ono w odległości kilkuset metrów od granic rezerwatu (Ryc. 1). Podczas badań terenowych w latach 2011–2012 nie udało się potwierdzić innych wskazywanych lokalizacji.

Istniejące stanowisko obejmuje około 2 m², na których rośnie kilkadziesiąt pędów różanecznika żółtego o wysokości do około 0,5 m. Dokładna liczba osobników jest trudna do ustalenia. Wydaje się jednak, że może to być jeden osobnik, mocno rozgałęziony

Ryc. 1. Lokalizacja stanowisk *Rhododendron luteum* Sweet w kompleksie leśnym w Woli Żarczyckiej

Fig. 1. Location of *Rhododendron luteum* Sweet localities in forest complex in Wola Żarczycka

i rozmnażający się odroślowo. Na nowym stanowisku występuje co najmniej od kilkunastu lat (Sarzyński S. i Sarzyński P. – inf. ustna), jednak do tej pory wciąż nie zakwitł.

Nowe stanowisko różanecznika żółtego jest najprawdopodobniej naturalne i powstało wskutek rozprzestrzenienia się nasion z terenu rezerwatu, przeniesionych być może przez zwierzęta. Położone jest z dala od zabudowań i dróg leśnych. Generatywne pochodzenie osobników na nowym stanowisku jest tym bardziej prawdopodobne, że również w rezerwacie „Kołacznia” pojawiają się siewki. Wprawdzie wcześniejsze obserwacje wskazują na brak nowych osobników generatywnych (ZARZYCKI 2001), jednak w 2011 r. bezsprzecznie stwierdzono obecność kilkuletnich siewek. Nasiona pobierane w rezerwacie dobrze kiełkowały w warunkach *ex situ* (ZARZYCKI 2001), dlatego należało się spodziewać, że także w pobliżu istniejącego stanowiska pojawią się nowe, pochodzące z nasion, osobniki.

Znalezienie nowego stanowiska różanecznika żółtego w kompleksie leśnym, obejmującym rezerwat „Kołacznia”, pozwala domniemywać o możliwości występowania tego gatunku na większej liczbie stanowisk. Bardziej wiarygodne wydają się też dotychczasowe informacje o jego występowaniu w szerszym otoczeniu rezerwatu (Sarzyński S. i Sarzyński P. – inf. ustna). Nowe stanowisko zostanie objęte regularnym monitoringiem, pozwalającym ocenić dynamikę populacji azalii pontyjskiej na tym miejscu. Dla pełnego zabezpieczenia dalszych losów tej populacji niezbędne wydaje się objęcie jej ochroną rezerwatową, a całego kompleksu leśnego poszerzonymi granicami obszaru „naturowego”.

Zbiory zielnikowe zostały złożone w herbarium Instytutu Botaniki im. W. Szafera PAN w Krakowie (KRAM). Pobranie okazów zostało dokonane na podstawie decyzji Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Rzeszowie z dnia 15 czerwca 2011 r., znak WPN.6205.34.2011.ŁŁ-3.

Summary. New locality of *Rhododendron luteum* (Ericaceae) in Sandomierz Basin. The only one known Polish locality of *Rhododendron luteum* was reported from “Kołacznia” Nature Reserve near Wola Żarczycka in Sandomierz Basin. It has been discovered in 1909. The observations of different botanists have also proved that yellow azalea does not breed generatively. The new locality of *Rhododendron luteum* has been found a few hundred meters from the reserve border. It covers about 2 m² with a few dozen shoots of yellow azalea. It is probably one, highly branched specimen which is about twenty years old. The new locality is probably natural and was formed from spreading seeds from the area of reserve. Few seedlings have also been found on the old locality in 2011. Discovering the new locality proves the possibility of existence of more localities of this species in the vicinity of “Kołacznia” reserve.

LITERATURA

- MIREK Z., PIĘKOŚ-MIRKOWA H., ZAJĄC A. & ZAJĄC M. 2002. Flowering plants and pteridophytes of Poland – a checklist. – W: Z. MIREK (red.), Biodiversity of Poland **1**, s. 442. W. Szafer Institute of Botany, Polish Academy of Sciences, Kraków.
- PIĘKOŚ-MIRKOWA H. & MIREK Z. 2003. Flora Polski. Atlas roślin chronionych. s. 584. Multico Oficyna Wydawnicza, Warszawa.
- POPOWA T. N. 2010. *Rhododendron* L. – W: T. G. TUTIN, V. H. HEYWOOD, N. A. BURGESS, D. M. MOORE, D. H. VALENTINE, S. M. WALTERS & D. A. WEBB (red.), Flora Europaea **3**. *Diapensiaceae* to *Myoporaceae*, s. 8–9. Cambridge University Press, Cambridge – New York, – Port Chester – Melbourne – Sydney.

- RACIBORSKI M. 1909. *Azalea pontica* w Puszczy Sandomierskiej i jej pasorzyty. *Azalea pontica* im Sandomierer Wald und ihre Parasiten. – Bull. Acad. Sc. Cracovie, Cl. Math.-Nat. **7**: 385–391.
- SYCHOWA M. 1962. Rozmieszczenie geograficzne różanecznika żółtego w świetle najnowszych badań. – Wiad. Bot. **6**(1): 73–75.
- SZAFER W. 1954. Pliocenińska flora okolic Czorsztyna. – Inst. Geol. Prace **11**: 1–238.
- SZAFER W. 1972. Szata roślinna Polski niżowej. – W: W. SZAFER & K. ZARZYCKI (red.), Szata roślinna Polski **2**, s. 17–188. Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa.
- SZKUDLARZ P. 1995. Aktualny stan populacji azalii pontyjskiej *Rhododendron luteum* w Woli Zarczyckiej koło Leżajska. – Chrońmy Przyr. Ojcz. **5**(1): 91–95.
- ZAJĄC A. & ZAJĄC M. (red.) 2001. Atlas rozmieszczenia roślin naczyniowych w Polsce. s. xii + 714. Nakładem Pracowni Chorologii Komputerowej Instytutu Botaniki Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków.
- ZARZYCKI K. 2001. *Rhododendron luteum* Sweet Różanecznik żółty. – W: R. KĄŻMIERCZAKOWA & K. ZARZYCKI (red.), Polska czerwona księga roślin, s. 281–283. Instytut Botaniki im. W. Szafera i Instytut Ochrony Przyrody, Polska Akademia Nauk, Kraków.

DOMINIK WRÓBEL, *Instytut Botaniki im. W. Szafera, Polska Akademia Nauk, ul. Lubicz 46, 31-512 Kraków, Polska; e-mail: pterido@interia.pl*

Przyjęto do druku: 10.01.2013 r.